

Til Helse- og Omsorgsdepartementet
Mail: postmottak@hod.dep.no

Saksbehandler: Janne Skei
Oslo, den 23. april 2023

SAFO er en paraplyorganisasjon for Norges Handikapforbund (NHF), Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) og Foreningen Norges Døvblinde (FNDB).

Vår felles visjon er likeverd og likestilling for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Organisasjonene samarbeider om å gjøre FN-konvensjonen om rettighetene for mennesker med nedsatt funksjonsevne til en realitet i Norge.

Høringsuttalelse – NOU 2023:4 Helsepersonellkommisjonen – «Tid for handling»

SAFOs innspill oppsummert:

Funksjonshemmede må sikres retten til å bo som man ønsker, og virkemidler som gir et vern mot tvang. Funksjonshemmede skal ikke betale prisen for mangel på personell.

- *Utredningen er ikke forsvarlig gjennomført knyttet til kravet om å vurdere forslag og analyser opp mot grunnleggende menneskerettigheter.*
- *Funksjonshemmede må vernes mot bruk av tvang og makt.*
- *Fremtidig politikk må sikre at diskriminering knyttet til psykisk og fysisk helse ikke finner sted.*
- *Fremtidig politikk må slå fast at den enkeltes rett til valg av bosted ikke kan settes til side. De delene av utredningen som omhandler påtvunget boform må forkastes. Assistansetjenester må kunne leveres i selvvalgt boform.*

Generelle kommentarer

Helsepersonellkommissjonen i utredningen valgt å se fullstendig bort fra funksjonshemmedes menneskerettigheter og Norges forpliktelser knyttet til CRPD.

Utredningsinstruksen hjemler minimumskrav til utredninger i form av seks spørsmål som skal besvares i alle utredningene. Et av disse spørsmålene er «Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?».

I veilederen til utredningsinstruksen konkretiseres at utredningen *kan måtte konkludere med at et tiltak ikke kan gjennomføres dersom det kommer i konflikt med et eller flere prinsipper, uansett hvilken positiv verdi tiltaket ellers måtte ha*¹.

I konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD), understrekes blant annet at «*det er viktig å ta spørsmål knyttet til funksjonshemming inn som en integrert del av relevante strategier for bærekraftig utvikling*» og at partene skal *avstå fra alle handlinger og all praksis som er uforenlig med denne konvensjonen, og å sikre at offentlige myndigheter og offentlige institusjoner handler i tråd med denne konvensjon.*» Nedenfor peker vi på 3 områder hvor utvalget fullstendig har oversett funksjonshemmedes menneskerettigheter.

- ***Utredningen er ikke forsvarlig gjennomført knyttet til kravet om å vurdere forslag og analyser opp mot grunnleggende menneskerettigheter.***

Bruk av tvang og makt – i strid med artikkel 14 og 15

Funksjonshemmede har rett til frihet og personlig sikkerhet, og at de ikke berøves frihet på ulovlig og vilkårlig måte eller utsettes for grusom, umenneskelig behandling eller straff.

Kommisjonen diskuterer ikke problemstillingene knyttet til tvang som menneskerettighetsbrudd. Ei heller problematiseres det faktum at mange utviklingshemmede utsettes for tvang og makt, og frarøves muligheten til et selvstendig liv og å bestemme over eget liv. Kommisjonen nevner så vidt behovet for vernepleiere, og at denne gruppen har «god kompetanse på å forebygge unødvendig bruk av tvang og makt»², men diskuterer ikke hvordan og hvilke virkemidler som kan bidra til å sikre menneskerettighetene til utviklingshemmede/grupper med kognitive funksjonsnedsettelse på dette området.

FN-komiteén for CRPD er i sin rapport til Norge, bekymret for «*bruken av tvangsmetoder, blant annet tvangsmidler, isolasjon, skjerming, ufrivillig behandling og andre inngripende metoder ovenfor mennesker med psykososiale funksjonsnedsettelse eller psykiske utviklingshemninger*»³. Komiteén anbefaler Norge å stoppe bruken av disse tvangsmetodene.

- ***Funksjonshemmede må vernes mot bruk av tvang og makt.***

---

¹ Fra veilederen i utredningsinstruksen – se om prinsipielle spørsmål: <https://dfo.no/fagomrader/utredning-og-analyse-av-statlige-tiltak/veileder-til-utredningsinstruksen/2-krav-til-innhold-i-beslutningsgrunnlaget>

² NOU 2023:4 – Tid for handling – side 306:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/337fef958f2148bebd326f0749a1213d/no/pdfs/nou202320230004000dddpdfs.pdf>

³ FN-komiteén rapport – Avsluttende kommentarer til Norges rapport om CRPD – side 7:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/26633b70910a44049dc065af217cb201/anbefalingene-fra-fn-komiteen-norsk-versjon-7-mai-2019-med-ansvarlig-department-angitt.pdf>

Personer med kognitive utfordringer/ utviklingshemninger får ikke psykisk helsehjelp – I strid med artikkel 25

Nasjonale og internasjonale undersøkelser viser at personer med utviklingshemming i større grad enn andre rammes av psykiske lidelser. En rapport fra NAKU⁴, refererer til undersøkelser som viser at mellom 30 og 50 % sliter. Når det gjelder barn og ungdom mellom 3 og 18 år «med evnenivå tilsvarende utviklingshemming», har man funnet at mellom 15-20 % har symptomer på psykiske vansker. Dette sammenlignes med 8 % for barnebefolkningen generelt⁵. Personer med utviklingshemming heller ikke har likeverdig tilgang til helse- og omsorgstjenester av god kvalitet⁶.

Symptomene på psykisk lidelse hos utviklingshemmede kan være til dels forskjellige fra symptomer hos andre. Symptomene tolkes ofte som utslag av selve utviklingshemmingen, og får derfor ikke tilgang til psykiatriske helsetilbud. Utviklingshemmedes mangel på likeverdige helsetjenester gjelder også innenfor somatikken. Dette berøres ikke i utredningen, ei heller hva helsepersonellsituasjonen vil ha å si for brudd på menneskerettighetene knyttet til helse.

- ***Fremtidig politikk må sikre at diskriminering knyttet til psykisk og fysisk helse ikke finner sted.***

Rett til et selvstendig liv og å kunne leve å bo der man vil –artikkel 19

Artikkel 19 slår fast at «mennesker med nedsatt funksjonsevne har anledning til å velge bosted, og hvor og med hvem de skal bo, på lik linje med andre, og ikke bo i en bestemt boform». Artikkelen fastslår også retten til tilgang til ulike støttetjenester, herunder personlig bistand som er nødvendig for å kunne bo og være inkludert samfunnet og for å hindre isolasjon og segregering.

Helsepersonellkommisjonen diskuterer overhodet ikke funksjonshemmedes menneskerettigheter og retten til å leve et selvstendig liv på egne premisser. Kommisjonen er derimot opptatt av effektivisering, at store enheter gir stordriftsfordeler, bedre ressursutnyttelse og minsker det totale behovet for personell. Den understreker at unge personer med stort bistandsbehov som får assistansetjenester hjemme er ekstremt personellkrevende, og at det er krevende for personell å jobbe i et slikt miljø.

Kommisjonen konkluderer med at sentralisering i større enheter vil sikre at enhetene er mer attraktive og stabile arbeidsplasser fordi det gir «bedre muligheter for samarbeid, styrker grunnlaget for faglig støtte, kompetanseutvikling og trivsel». Slik stabilitet og faglighet mener kommisjonen, vil i sin tur komme pasientene til gode ved at den totale kvaliteten i tjenesteytingen styrkes. Vår erfaring er at forskningen ikke støtter kommisjonens vurderinger på området, hverken når det gjelder faglighet, personellets tilfredshet eller at assistansetjenester hjemme nødvendigvis er dyrere eller mer personellkrevende.

Tjenestekvaliteten handler ikke bare om helsefaglig kvalitet. Det handler også om livskvalitet og selvbestemmelse. Funksjonshemmedes selvbestemmelse og selvstendighet reduseres når man

---

⁴ Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming

⁵ Psykiske lidelser og/eller ruslidelser blant personer med utviklingshemming – 2016, NAKU

⁶ Meld. St. 8 (2022-2023) – Menneskerettar for personer med utviklingshemming – side 94

tvinges inn i store og institusjonslignende enheter/bofellesskap. Personer som får gode assistanseordninger i form av Brukerstyrt personlig assistanse (BPA) i et selvvalgt hjem, trives bedre. Dette bidrar ofte til redusert bruk av tvang og makt. Det er også verdt å merke seg assistanse i BPA-ordningen ikke krever helsefaglig kompetanse med mindre helsetjenester er inkludert i ordningen. I mange av disse ordningene vil man derfor ikke legge beslag på utdannet helsepersonell.

- ***Fremtidig politikk må slå fast at den enkeltes rett til valg av bosted ikke kan settes til side. De delene av utredningen som omhandler påtvunget boform må forkastes. Assistansetjenester må kunne leveres i selvvalgt boform.***

SAFO støtter høringsuttalelsene til NHF og NFU

I tillegg til ovenfor stående kommentarer støtter SAFO høringsuttalelsene til Norges Handikapforbund (NHF) og Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU).

Med vennlig hilsen

Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner - SAFO

Tom Tvedt
Styreleder

Janne Skei
Daglig leder

Norges
Handikapforbund

Norsk Forbund for
Utviklingshemmede

FNDB